

[Realismus, věc, pravá a nepravá jsoucna]

79/009 (791126-1)

Nepřesné a zavádějící slovo „realismus“ je chápáno běžně jako opak „idealismu“, a tedy jako uznávání jsoucnosti, „reálnosti“ věcí, které kolem sebe ve světě nacházíme. Etymologicky poukazuje slovo „realismus“ na „res“, tj. věc. Realismus je orientován na věci. Ale co to jsou věci? Co to znamená, když řekneme, že svět je „reálný“? Co to je „věcnost“ světa? Je svět věcí? Anebo snad je svět souborem nescíslných věcí? (Masaryk říká, že svět není „skladištěm věcí“ – *Rukověť sociologie*.) Reálný není opakem imaginárního, nýbrž znamená redukci skutečnosti na věci a věcnost. Žádná skutečnost však není pouhou věcností, pouhou věcí, ale je vždycky něčím víc. Proto se snadno domluvíme na tom, že stůl, židle, tužka, kniha, kámen, skála apod. jsou věci, ale už se nám bude zdát nepřiměřené mluvit o psu nebo sově jako o věci, ba ani o stromu nebo květině (a tím méně ovšem o člověku). Vlastně již od starověku, zejména však od středověku zůstává problémem, zda obecniny jsou také věci (zda *universalia* jsou *realia*). Ale ještě před obecninami musíme uvažovat také o takových skutečnostech, jako je obec nebo společnost, stát nebo církev, rodina nebo hospodářský podnik apod. Tam všude najdeme také věcnou stránku, ale to je pouze jedna, a to nikoliv nejdůležitější stránka, aspekt skutečnosti.

Celý problém budeme schopni uchopit a vyřešit jen za předpokladu některých elementárních pojmových rozlišení. Věc totiž je vždycky něco, co je nějak před námi a proti nám jako předmět. Podstatou skutečné věci čili skutečného předmětu je to, že jest. Věc či předmět je jsoucno. (Rovnostranný trojúhelník považujeme za předmět, ale ideální; reálný může být jen narýsovaný nebo jinak vyznačený či ze dřeva vyrobený trojúhelník. K tomu jindy.) Prvním nutným rozlišením musíme od sebe rozeznávat pravé a nepravé jsoucno. Nepravé jsoucno je aglomerace pravých jsoucenc, která však jako celek není sjednocena, integrována. Naproti tomu pravé jsoucno je celkem, je vnitřně integrováno. Věc je tedy vždycky nepravým jsoucnem, kdežto o pravých jsoucnech jen nelegitimně a také neradi hovoříme jako o věcech. Pravá jsoucna jsou organismy, ale také jejich relativně samostatné části, např. orgány, buněčné tkáně a buňky, ovšem molekuly (také makromolekuly a organely!), atomy a všechny subatomární částice, jakož i energetická kvanta. (Teilhard říká pravým jsoucnům „přirozené jednotky“ – *unités naturelles*). Když o pravém jsoucnu mluvíme jako o „věci“ či o „předmětu“, dopouštíme se

nepřípustné redukce; to někdy nemusí vadit, jindy však může být zdrojem nejtěžších omylů. Takové omyly mohou však mít nejenom nahodilou a jednorázovou podobu, ale mohou se stát strukturálním zatížením celého myšlení. Realismus je tedy myšlení „dědičně“ zatížené tím hříchem, že vše skutečné chápe jako předmět, jako věc.

(26. 11. 79)